
KONSTITUCIONĀLĀS TIESĪBAS

Papildināts un pārstrādāts izdevums

Jānis Pleps | Edgars Pastars | Ilze Plakane

Jānis Pleps, Edgars Pastars, Ilze Plakane. Konstitucionālās tiesības

Papildināts un pārstrādāts izdevums
Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2014. – 448 lpp.

Korektores Liēna Henke, Agija Kalme
Māksliniece Dita Pence
Maketētājs Kornēlijs Briedis

© Jānis Pleps, 2014
© Edgars Pastars, 2014
© Ilze Plakane, 2014
© Signe Terihova, Rādītāji, 2014

© Latvijas Vēstnesis, 2014

Izdevējs LATVIJAS VESTNESIS

Bruņinieku iela 41, Rīga, LV-1011
tālr. 80006000

ISBN 978-9984-840-29-1

I. Konstitūcijas jēdziens

1. Konstitūcijas izpratne. Konstitūcija ir valsts un tās tiesiskās sistēmas pamats. Kā norādījuši Latvijas Senāta senatori, “katras modernas valsts, bet it īpaši demokrātiskas republikas nepieciešams pamatelements ir viņas tiesiskā struktūra, kuru noteic tās konstitucionālie resp. pamatlikumi un kas to raksturo starptautiskā laukā kā attiecīgu tiesību subjektu”.¹⁷ Konstitūcija raksturo attiecīgās valsts identitāti, aptverot ne vien tiesību, bet arī vēsturiskos, politiskos, nacionālos, kultūras un citus ārpusjuridiskos faktorus, kas raksturo attiecīgo valsti. Konstitūcija ietver sevī arī konkrētus pirmskonstitucionālus un ārpuskonstitucionālus faktus, pieņēmumus, postulātus, tiesību un cita veida principus.¹⁸ Šo iemeslu dēļ konstitūciju raksturo kā juridisku un politisku dokumentu. Ne velti Satversmes tiesa atzinusi tiesību un politikas ciešo saistību Satversmes normās.¹⁹ Konstitūcija visupirms nozīmē valsts varas robežu noteikšanu; ar konstitūciju faktiskā valsts vara tiek pārvērsta par tiesisku varu. Jau 1789.gada Cilvēka un pilsoņa tiesību deklarācijas 16.pants noteica, ka valstij nav konstitūcijas, ja netiek garantētas un nodrošinātas pamattiesības un varas dalīšana. Ar varas dalīšanu un pamattiesību garantijām tiek novērsts valsts varas absolūtisms, garantējot brīvību ikvienai personai un sabiedrībai kopumā. Līdz ar to galvenā konstitūcijas pazīme ir valsts varas pašierobežošanās, proti, šī vara vairs nav absolūta, lai arī kura valsts varas institūcija ar to rīkotos. Šo fenomenu Aleksandrs Hamiltons raksturojis kā ierobežotu konstitūciju.²⁰

Modernā valsts ir konstitucionāla valsts, kurā valsts vara ir efektīvi ierobežota ar atsevišķu tiesību principu, tradīciju un institucionālu mehānismu starpniecību.²¹ “Tiesiskas jeb konstitucionālas valsts pamatprincips

¹⁷ Latvijas Senāta senatoru atzinums par Latvijas Satversmes spēkā esamību un Saeimas pilnvarām okupācijas apstākļos. *Latvju Ziņas*, 1948. 17.aprīlis.

¹⁸ Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2012.gada 17.septembra viedokļa “Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu” 90.–102.punkts. Skat. arī: Изензее Й. Государство и конституция. Grām.: *Государственное право Германии*. Изензее Й., Кирхоф П. (ред.) Т.1. Москва: Институт государства и права РАН, 1994, с.5–6.

¹⁹ Satversmes tiesas 2005.gada 16.decembra sprieduma lietā Nr.2005-12-0103 17.punkts.

²⁰ Hamilton A. The Federalist No.78. Grām.: Hamilton A., Jay J., Madison J. *Federalist Papers: 85 Essays in Defense of the New Constitution*. Sweetwater Press, 2010, pp.591–601.

²¹ Sajó A. *Limiting Government. An Introduction to Constitutionalism*. Budapest: Central European University Press, 1999, p.xiv.

ir tāds, ka šādā valstī valsts vara ir ierobežota. Tiesiskā valstī varai ir nospraustas noteiktas robežas, kuras tā nedrīkst un arī nevar pārkāpt.²² Konstitucionālisms kā valsts pārvaldīšanas modelis balstās uz tiesiskas valsts, demokrātijas un cilvēktiesību principiem.²³ No vienas puses, demokrātija pieprasa īstenot tautas suverenitāti un respektēt vairākuma gribu un likumdevēju kā tautas gribas paudēju. No otras puses, demokrātija prasa respektēt varas dalīšanu, tiesisku valsti, tiesu neatkarību, cilvēktiesības un citas sabiedrības vērtības.²⁴

Arī satversmes jēdziens semantiski sevī ietver konstitucionālisma ideju. Kronvaldu Atis šo vārdu veidojis no verba "tvert", jo "cilvēki tādēļ pieņēmuši likumus, lai tiem būtu vajadzīgā laikā, kur patverties, lai tiem būtu tversmes".²⁵ Satversme garantē cilvēkiem tiesisko aizsardzību un drošību. Konstitūcija ir satversmes varas akts, kas rada konkrēto valsti un tiesisko iekārtu. Konstitūciju var uzskatīt par sabiedrisko līgumu, proti, demokrātiski akceptētu visu valsts pilsoņu saistību savā un nākamo paaudžu vārdā dzīvojot saskaņā ar konstitūcijā ietvertajām pamatvērtībām un ievērot tās, kā arī nodrošināt valsts varas un tās pieņemto lēmumu leģitimitāti.²⁶ Konstitūcija ir tiesiskās sistēmas mega norma (normu norma).²⁷ "Konstitūcija pati ir valsts tiesiskā pamatiekārtā. To nevar atvasināt no kādas citas tiesību normas. Tā ir tāda politiska akta izpausme, kas kādā noteiktā vēsturiskā mirklī pauž politisko gribu radīt konstitūciju un kas faktiski ir iekarojis sev vietu politiskajā realitātē."²⁸ Kā atzīts tiesību zinātnē, konstitūcija ir pamatlikums, saskaņā ar kuru tiek organizēta valsts pārvaldīšana un kurš noteic personas attiecības ar valsti un sabiedrību.²⁹ Latvijas pirmās pagaidu satversmes komentārā norādīts: "Ar vārdu "konstitūcija" mēdz apzīmēt valsts pamata likumu, viņas satversmi, kurā noteiktas attiecības starp augstāko valsts varu un pavalstniekiem. Šaurākā

²² Кистьяковский Б.А. Лекции по государственному праву (общее и особенное). Москва: Московский коммерческий институт, 1909, с.7.

²³ European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Report on the Rule of Law. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2011\)003rev-e.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2011)003rev-e.aspx) Skat. arī: Rosenfeld M., Sajó A. Constitutionalism: Foundations for the New Millennium. Grām.: *New Millennium Constitutionalism: Paradigms of Reality and Challenges*. Yerevan: Njhar, 2013, pp.11–22.

²⁴ Barak A. *The Judge in a Democracy*. Princeton and Oxford: Princeton University Press, 2006, pp.23–26.

²⁵ Karulis K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. 2.sējums. Rīga: Avots, 1992, 159.lpp.

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gegužēs 25 d. nutarimas. <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2004/n040525.htm>

²⁷ Schmitt C. *Constitutional Theory*. Durham and London: Duke University Press, 2008, p.62.

²⁸ Horns N. Ievads tiesību zinātnē un tiesību filosofijā. *Likums un Tiesības*, 1999, Nr.3, 71.lpp.

²⁹ Боржо М. Учреждение и пересмотр конституций. Москва: Издание М. и С. Сабашниковых, 1918, с.3.

nozīmē ar vārdu “konstitūcija” mēdz apzīmēt valsts aktu, caur kuru valdnieks aprobežo savu varu un zem zināmiem nosacījumiem dalās tanī ar saviem pavalstniekiem.”³⁰ Līdz ar to konstitūcija kā valsts pamatlikums ar augstāko juridisko spēku noteic valsts iekārtas pamatprincipus, personas tiesību un brīvību garantijas, kā arī valdīšanas formu – valsts varas orgānu struktūru un savstarpējās attiecības. Tāpat konstitūcija iezīmē valsts funkcijas, kā arī noteic valsts varas attiecības ar personu un sabiedrību.³¹

Konstitucionālajās tiesībās tradicionāli ierasts konstitūcijas jēdziena ietvaros analizēt konkrētus konstitucionālā likumdevēja pieņemto pozitīvo tiesību aktus ar augstāko juridisko spēku. Šā iemesla dēļ ārkārtīgi populārs ir priekšstats, ka dominējošā konstitūcijas forma ir rakstīts un kodificēts valsts pamatlikums (monokonstitūcija), atsevišķos gadījumos pieļaujot, ka var pastāvēt arī polikonstitūcijas – konstitūcijas, kas sastāv no vairākiem konstitucionālajiem aktiem.³² Mūsdienu tiesiskā realitāte liecina, ka ne visas konstitūcijas normas konstitucionālais likumdevējs ir ietvēris konstitūcijas tekstā. Visupirms jau vispārējie tiesību principi, kas nosaka konkrētās tiesiskās sistēmas būtību, ir būtisks konstitūcijas elements. Tieši tāpat par konstitūcijas saturu lemj ne tik daudz konstitucionālais likumdevējs, cik konstitucionālā tiesa konstitūcijas iztulkošanas ceļā. Līdz ar to varētu atzīt, ka kodificēta konstitūcija nav iespējama un arīdzan tikai rakstīta konstitūcija nav iespējama.³³ Šo fenomenu savulaik precīzi iezīmējis Kārlis Dišlers, uzsverot, ka par kādas valsts iekārtu nevar nodot pareizu spriedumu pēc satversmes likuma vien.³⁴ Arīdzan attiecībā uz Satversmi norādāms, ka tā sastāv no vairākiem konstitucionālā ranga aktiem.³⁵ Satversmes tiesa pamatoti secinājusi, ka līdzās Satversmei spēkā esoši konstitucionāla ranga akti ir 1918.gada 18.novembra Latvijas Republikas proklamēšanas akts, 1920.gada 27.maija Deklarācija par Latvijas valsti, 1990.gada 4.maija deklarācija “Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” un 1991.gada 21.augusta konstitucionālais likums “Par Latvijas Republikas valstisko statusu”. Papildus tam Satversmes tiesa

³⁰ Bite E. Latvijas pagaidu konstitūcija. *Jaunā Latvija*, 1920. 3.marts.

³¹ Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации. 4-е изд. Москва: Норма, 2004, с.68.

³² Eglītis V. *Levads konstitūcijas teorijā*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 88.–92.lpp.

³³ Gardner J. Can There Be a Written Constitution? http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1401244

³⁴ Dišlers K. Latvijas Satversme. Grām.: *Latvieši II*. Balodis K., Šmits P., Tentelis A. (zin. red.) Rīga: Valters & Rapa, 1932, 147.lpp.

³⁵ Pleps J., Pastars E. Vai tautai nozagta suverēnā vara? *Jurista Vārds*, 2002. 22.oktobris, Nr.21(254). Plašāk skat.: Rodiņa A., Pleps J. Constitutionalism in Latvia: Reality and Developments. Grām.: *New Millenium Constitutionalism: Paradigms of Reality and Challenges*. Yerevan: Njhar, 2013, pp.433–439.

secinājusi, ka par konstitucionāla ranga aktiem uzskatāmi tie likumi, kurus Saeima pieņem Satversmes 68.panta otrajā daļā paredzētajā kārtībā.³⁶ Savukārt Lietuvas Republikas konstitūcijas 150.pants tiešā tekstā noteic, ka par šīs konstitūcijas neatņemamu daļu ir jāuzskata vēl arī divi citi akti, proti, konstitucionālais likums "Par Lietuvas valsti" un konstitucionālais akts "Par Lietuvas Republikas nepievienošanos postpadomju Austrumu savienībām".

Ikviena konstitūcija tiek rakstīta ar pārliecību, ka tā noteiks konstitucionālo iekārtu nenoteikti ilgu laiku. Arī Latvijas Satversmes sapulcē kāds no tās deputātiem norādīja, ka Satversme noteiks valsts iekārtu uz paaudžu paaudzēm.³⁷ Savukārt par 1920.gada 27.maija Deklarāciju par Latvijas valsti, kas noteica Latvijas valsts iekārtas pamatprincipus, tās autori atklāti atzina: "Šī deklarācija ir uzskatāma par Latvijas valsts pamata likumu. Tai nav pagaidu raksturs, tā ir pamatu likums, kas izdots uz visiem laikiem."³⁸ Konstitūcijas negrozāmību nodrošina nevis atsevišķa tās normu negrozāmība vai apgrūtināta grozīšanas procedūra, bet konstitūcijas un tās noteiktās valsts iekārtas atzīšana sabiedrībā un diskusiju par iespējamām reformām izslēgšana no politiskās dienaskārtības. Ferdinands Lasāls savulaik atzinis, ka patieso valsts konstitūciju veido valstī pastāvošās reālās, faktiskās spēku attiecības, proti, rakstītā konstitūcija tikai tad esot stabila un autoritatīva, ja tā atbilst šim sabiedrībā pastāvošo spēku samēram.³⁹ Līdzīgi arī Jānis Pliekšāns (Rainis) secinājis: "Īstā zemes satversme pastāv tikai reālo sabiedrisko spēku savstarpējā attiecībā un samērā. [...] Ja taisa jaunu satversmi, tad jāievēro, ka nevar aprobežoties vienīgi ar papīra loksnes pierakstīšanu, bet jāpārgroza reālo spēku izdalījums."⁴⁰ Līdz ar to konstitūcijas pēc būtības tiek rakstītas ar pārliecību par to ilgtspēju, proti, tās autori cer ar konstitūcijas palīdzību panākt noteiktu politisko spēku un sabiedrības vienprātību par konstitucionālās iekārtas stabilitāti, kas garantētu tās mūžīgumu. Lielākoties šā tipa konstitūcijas izstrādātas, esot pārliecībā, ka demokrātiska valsts iekārta ir labākais iespējamais konstitucionālās iekārtas modelis un tauta nekad nevēlēsies citu iekārtu.

³⁶ Satversmes tiesas 2007.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr.2007-10-0102 56.3. un 62.punkts.

³⁷ Latvijas Satversmes sapulces IV sesijas 1921.gada 21.septembra sēdes (2.sēde) stenogramma.

³⁸ Latvijas Satversmes sapulces IV sesijas 1921.gada 20.septembra sēdes (1.sēde) stenogramma.

³⁹ Лассаль Ф. Сущность конституции. Грām.: Дюги Л. *Общество, личность и государство*. Санкт-Петербург: Издательство "Вестника Знания", [b. g.], с.77.

⁴⁰ Rainis J. Kas ir satversme. Grām.: Rainis J. *Kopotie raksti*. 18.sējums. Rīga: Zinātne, 1983, 396.lpp.

2. Proklamēšanas akts. Valsts proklamēšanas akts ir tautas dota pavēle, kuru īstenojot tiek izstrādāta konstitūcija.⁴¹ Parasti valsts proklamēšana tiek pasludināta svinīga valsts dibināšanas akta laikā līdztekus oficiālam paziņojumam par jaunas valsts radīšanu. Visu valstu proklamēšanas akti lielākoties tiek balstīti uz līdzīgiem principiem, kurus vēsturiski iedvesmojusi ASV 1789.gada 4.jūnija Neatkarības deklarācija. Tautas suverenitātes, pašnoteikšanās tiesību, cilvēktiesību garantiju un citu konstitucionālisma ideju praktisko īstenošanu pasludināja tieši Tomasa Džefersona radītais teksts.⁴² Latvijas Tautas padome proklamēšanas aktu 1918.gada 18.novembrī ietēra uzsaukumā “Latvijas pilsoņiem!”, ko parakstīja Pagaidu valdības Ministru prezidents Kārlis Ulmanis un Tautas padomes priekšsēdētāja biedrs Gustavs Zemgals. Līdz ar to Latvijas proklamēšanas aktam ir lokāls raksturs; tas ir paziņojums savas valsts pilsoņiem par patstāvīgas valsts radīšanu. Proklamēšanas akts atspoguļo Latvijas tiesību sistēmas pamatnormu – gribu dibināt neatkarīgu Latvijas valsti, kas balstās uz noteiktiem principiem.⁴³ Proklamējot Latvijas Republiku, Kārlis Ulmanis uzsvēra, ka “visi bez tautības izšķirības, ir aicināti palīdzēt, jo visu tautību tiesības būs Latvijā nodrošinātas. Tā būs demokrātiska taisnības valsts, kurā nedrīkst būt vietas ne apspiešanai, ne netaisnībai”.⁴⁴ Latvija veidojās kā demokrātiska, sociāli orientēta valsts, kur valdītu taisnīgums un kas balstītos uz Rietumu demokrātiju principiem.⁴⁵

Proklamēšanas akts sevī ietver jaunās valsts konstitucionālo pamatprincipu deklarāciju, kā arī uzdevumu Satversmes sapulcei noteikt Satversmi un attiecības ar ārvalstīm, vadoties no šiem principiem. Satversme, tāpat kā pirmā un otrā pagaidu satversme, īsteno proklamēšanas aktu kā reāli funkcionējoša konstitucionālā iekārta, paliekot saistīta ar proklamēšanas aktā noteiktajiem valstiskuma pamatprincipiem. “Latvijas valsts proklamēšana no zināmas pilsoņu grupas uzskatāma kā pietiekošs pamats valsts nodibināšanai, un šim mērķim nebija vajadzīga Latvijas

⁴¹ Боржо М. Учреждение и пересмотр конституций. Москва: Издание М. и С. Сабашниковыхъ, 1918, с.276.

⁴² Meļķis E., Mēkōns I. Amerikas neatkarības deklarācija. *Likums un Tiesības*, 2001, Nr.7(23), 213.–216.lpp.

⁴³ Rezevska D. Legal Methods in Latvia's Legal Arrangement and European Integration. Grām.: *European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives*. Muravska T., Petrov R., Sloka B., Vaivads J. (ed.) Rīga: University of Latvia, 2011, pp.224–225. Skat. arī: Pleps J. Normatīvo tiesību aktu hierarhija: profesors Hanss Kelzens un mūsdienas. *Likums un Tiesības*, 9.sējums, 2007, Nr.2(90), 47.–50.lpp., Nr.3(91), 85.–95.lpp.

⁴⁴ Ministru prezidenta runa. Grām.: *Latvijas valsts pasludināšana 18.novembrī 1918.g.* Rakstu vainags Haralda Jēģera sakopots. Rīga: Astra, 1918, 19.lpp.

⁴⁵ Stradiņš J. 18.novembra Ulmanis (Latvijas Republikas pirmais Ministru prezidents). Grām.: *Kārlim Ulmanim 125*. Caune A., Millers T., Stradiņš J. (red.) Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003, 24.–25.lpp.

teritorijā dzīvojošās tautas nobalsošana (referendums). 1918.gada 18.novembra proklamēšanas akts ir jāpieņem visām iestādēm, tai starpā arī tiesām, kā valststiesisks akts, kura likumību, pretēji sūdzētāja domām, ne tikai nav vajadzīgs motivēt, bet pat to nedrīkst darīt.”⁴⁶ Latvijas valsts konstitucionāli tiesiskos pamatus noteic 1918.gada 18.novembra proklamēšanas akts, kas apstiprināts ar 1920.gada 27.maija Deklarāciju par Latvijas valsti. Latvijas Satversmes sapulce bija saistīta ar proklamēšanas aktu kā pamatnormu, lemjot par Latvijas pamata likumiem. Tāpat arī konstitucionālais likumdevējs Satversmes ietvaros ir saistīts ar proklamēšanas aktu, proti, Satversmes 76.–79.panta kārtībā nav pieļaujama proklamēšanas akta un tajā ietvertu valstiskuma pamatprincipu pārskatīšana. Atzīstot proklamēšanas aktu par Latvijas valstiskuma pamatu, var secināt, ka konstitucionālais likumdevējs var rīkoties Latvijas konstitucionāli tiesiskā pamata ietvaros, papildinot vai pārskatot konstitucionālo regulējumu, bet nav pilnvarots noteikt jaunu konstitūciju, proti, grozīt Latvijas konstitucionāli tiesisko pamatu.⁴⁷

3. Konstitūcijas vieta normatīvo aktu hierarhijā. ASV Augstākās tiesas priekšsēdētājs Džons Maršals 1803.gadā deklarēja, ka “konstitūcija ir vai nu augstākais likums, ko nav iespējams grozīt parastās likumdošanas ceļā, vai atrodas parasto likumu līmenī un var tikt grozīta, kad tas ir izdevīgi likumdevēja varai. [...] ja pēdējais būtu patiesi, tad konstitūcija nebūtu nekas cits kā cilvēku daļas absurds mēģinājums ierobežot varu, kas pēc savas būtības ir neierobežojama”⁴⁸ Konstitūcijai, lai tā varētu pildīt savas funkcijas valsts varas ierobežošanā un personas tiesību aizsardzībā, ir jābūt tiesību normu kopumam ar augstāko juridisko spēku. Konstitucionālo tiesību doktrīnā nav iespējams atzīt, ka valsts konstitūcija nav augstākā tiesību norma konkrētajā tiesību sistēmā.⁴⁹ “Atbilstoši konstitūcijas idejai konstitūcija stāv pāri “pārējām” tiesībām, un tāpēc nav iespējams regress spēkā esamības un pamatojuma jautājumos.”⁵⁰ Līdz ar to konstitūcijas pārākuma princips ir obligāts konstitucionālisma elements.

⁴⁶ Latvijas Senāta Kriminālā kasācijas departamenta 1924.gada 29.aprīļa spriedums Nr.201. Grām.: *Latvijas Senāta Kriminālā kasācijas departamenta spriedumu tēžu pilnīgs kopoījums*. Kamradziuss F. (sast.) Rīga: Autora izdevums, 1928, 68.lpp.

⁴⁷ Pleps J. Latvijas valstiskuma pamats. *Jurista Vārds*, 2012. 4.septembris, Nr.36(735).

⁴⁸ *Marbury v. Madison*, 5 U.S. (1 Cranch) 137; 2 L. Ed. 60 (1803). <http://www.constitution.org/ussc/005-137a.htm>

⁴⁹ Jarašiūnas E. Nuo pirmosios iki naujausiu konstituciju: keletas minciu apie konstitucinio regulavimo raida. Grām.: *Šiuolaikinė konstitūcija: studijos apie užsienio šalių konstitucinį regulavimą*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005, pp.11–14.

⁵⁰ Forlenders H. Iztulkotājs kā suverēns ar neierobežotu varu. *Likums un Tiesības*, 2001, Nr.10(26), 300.lpp.

Konstitūcija kā satversmes varas akts, kuru suverēnā tauta ir izdevusi sevis regulēšanai, ir pārāks pār likumiem, kurus izdod tautas ievēlēts likumdevējs parastās likumdošanas ceļā. No šīs prezumpcijas izriet superlegālisma jeb konstitucionalitātes (satversmības) ideja.⁵¹ Parastās likumdošanas ceļā nevar grozīt iepriekš pieņemtu konstitucionālu likumu, un visiem spēkā esošajiem likumiem jāatbilst konstitūcijas priekšrakstiem. Bieži konstitūcijas augstākais juridiskais spēks tiek tieši noteikts pašas konstitūcijas normā. Tā, piemēram, Lietuvas Republikas 1922.gada 1.augusta konstitūcijas 3.pants paredzēja, ka Lietuvas valstī nav spēkā neviens likums, kas ir pretrunā ar konstitūciju. Savukārt Igaunijas Republikas 1920.gada 15.jūnija Pamatlikuma 3.pants paredzēja, ka Igaunijas valsts vara var tikt īstenota atbilstoši Pamatlikumam un likumiem, kuri pieņemti Pamatlikumā noteiktajā kārtībā. Satversme nesatur tiešu norādi par Satversmes augstāko juridisko spēku, tomēr netiešā veidā to iespējams atvasināt no Satversmes 85.panta, kas paredz, ka Satversmes tiesa ir tiesīga izskatīt lietas par likumu atbilstību Satversmei.⁵² Konstitūcijas pārākums pats par sevi izriet arī tajās konstitūcijās, kur šis princips tiešā tekstā nav izteikts ar pietiekamu noteiktību.⁵³ Tas izriet no vispārēji akceptētās Hansa Kelzena normatīvo aktu hierarhijas idejas. Tā kā konstitūcija nosaka visu likumu un citu tiesību aktu izdošanas kārtību, tad tai attiecīgi ir augstāks juridiskais spēks.⁵⁴ Konstitūcijas normu augstākais juridiskais spēks nosakāms pēc konstitūcijas pieņemšanai un grozīšanai noteiktās kvalificētās procedūras, kas atšķiras no parasto likumu pieņemšanas kārtības. Likumiem, kuri pieņemti kvalificētā kārtībā, attiecībā pret parastajiem likumiem parasti ir augstāka likuma spēks.⁵⁵

Konstitūcijas normām ir augstākais juridiskais spēks attiecībā pret visiem pārējiem normatīvajiem aktiem konkrētajā tiesību sistēmā, bet pašas konstitūcijas iekšienē var pastāvēt normas ar atšķirīgu juridisko spēku. Normas, kas nosaka konstitūcijas pamatideju un kurām parasti tiek noteikta vēl kvalificētāka grozīšanas kārtība nekā citām konstitūcijas normām vai arī šīs

⁵¹ Дурденевский В.Н. *Иностранное конституционное право*. Ленинград: Государственное издательство, 1925, с.29.

⁵² Jelāgins J. Normatīvie akti un to hierarhija. *Jurista Vārds*, 1998. 29.janvāris, Nr.3(71).

⁵³ Дябло В.К. *Судебная охрана конституций в буржуазных государствах и в СССР*. Москва: НКЮ РСФСР, 1928, с.7.

⁵⁴ Kelsen H. *Introduction to the Problems of Legal Theory. A Translation of the First Edition of the Reine Rechtslehre or Pure Theory of Law*. Oxford: Clarendon Press, 2002, pp.56–57.

⁵⁵ Ducmanis K. *Leo Petražicka tiesību un valsts teorija sakarā ar mācību par morāli (uz emocionālās psiholoģijas pamatiem)*. Rīga: Augusta Golta apgādnība, 1931, 212.–213.lpp.

normas tiek pasludinātas kā negrozāmas, kļūst viena juridiska dokumenta ietvaros par normām ar augstāko juridisko spēku. Visām pārējām konstitūcijas normām un arī konstitūcijas piemērošanas praksei jābūt saskaņotai ar konstitūcijas pamatprincipiem. Tiesību zinātnē ir pausts viedoklis, ka šādām konstitūcijas normām ir suprakonstitucionāls rangs, proti, tām ir augstāks juridiskais spēks nekā citām konstitucionālajām normām.⁵⁶

Satversmes 77.pantā ietvertais Satversmes pantu uzskaitījums ir Satversmes konceptuālais pamats – normas, kurās koncentrētas Latvijas demokrātiskā valstiskuma idejas, uz kurām konstruēta pārējā Satversme un visa Latvijas valsts iekārta un tiesību sistēma kopumā, savukārt Satversmes konceptuālais pamats ir visas Latvijas valsts konstitucionāli tiesiskais pamats. Satversmes 77.pants, nosakot kvalificētāku grozīšanas kārtību Satversmes 1., 2., 3., 4., 6. un 77.pantam, piešķir šīm konstitucionālajām normām augstāku juridisko spēku nekā pārējām Satversmes normām.⁵⁷ Līdz ar to Satversmes 1., 2., 3., 4., 6. un 77.pants atzīstams par Satversmes pamatnormu – pozitīvajām tiesību normām ar visaugstāko juridisko spēku.⁵⁸

4. Konstitūcijas preambula. Konstitūcijās būtisks to teksta elements ir preambulas. Konstitūcijas preambula atspoguļo sabiedrības svarīgākos politiskos lēmumus, kas ir bijuši par pamatu konstitūcijas pieņemšanai. Ar konstitūcijas preambulas starpniecību iespējams definēt valsts konstitucionālo identitāti un izprast konstitucionālā likumdevēja gribu.⁵⁹ Preambulai nav tikai simboliska nozīme vai politiskā jēga. Preambula satur būtiskus principus, kas norāda uz visas pārējās konstitūcijas iztulkošanas niansēm. Tāpēc konstitūcijas piemērošanā jāvadās arī pēc preambulas teksta, jo visi konstitūcijā nostiprinātie institūti ir sava veida līdzekļi un mehānismi, kā īstenot tos mērķus un vēlmes, kas deklarētas preambulā.⁶⁰ Preambula var ne tikai kalpot kā konstitūcijas interpretācijas avots, bet arī ietvert sevī norādes uz citu aktu spēkā esamību. Piemēram, Francijas Piektās republikas konstitūcijas preambulā ir iekļautas atsauces uz 1789.gada Cilvēka un pilsoņa

⁵⁶ Маклаков В. В. *Конституционное право зарубежных стран*. Москва: Волтерс Клувер, 2006, с.62–63.

⁵⁷ Pleps J., Pastars E. Vai tautai nozagta suverēnā vara? *Jurista Vārds*, 2002. 22.oktobris, Nr.21(254).

⁵⁸ Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas 2012.gada 17.septembra viedokļa "Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu" 138.punkts.

⁵⁹ Orgad L. The Preamble in Constitutional Interpretation. http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1686745

⁶⁰ Алиев Ш., Магерром О. *Научно-практический комментарий к конституции Азербайджанской Республики*. Баку: Юридическая литература, 2000, с.5–6.